Tarihte ve Günümüzde
HASANKALE
(Pasinler)

HAZIRLAYANLAR
Zafer ALTUĞ-Temiray ÇELİK

YAZI KURULU

TARİH BÖLÜMÜ
Prof. Dr. Enver KONUKÇU

SANAT TARİHİ BÖLÜMÜ
Prof. Dr. Hamza GÜNDOĞDU

KÜLTÜR-EĞİTİM-FOLKLOR
ŞAHSİYETLER-KURULUŞLAR
KÖYLER BÖLÜMÜ
Yrd. Doç. Dr. Numan KÜLEKÇİ
Temiray ÇELİK

COĞRAFYA-EKONOMİ-NÜFUS
TURİZM BÖLÜMÜ
Prof. Dr. Hayati DOĞANAY
Yrd. Doç. Dr. Mustafa GİRGİN
Yrd. Doç. Dr. Abdullah KÖSE
Yrd. Doç. Dr. Hakkı YAZICI
Yrd. Doç. Dr. İbrahim GÜNER
Yrd. Doç. Dr. İhsan BULUT

FOTOĞRAFLAR
Yrd. Doç. Dr. Kerim DİNÇ

CamScanner ile tarandı

NİL YAYINLARI

NİL A.Ş.
Basım-Yayın-Dağıtım-Matbaacılık
Ambalaj Sanayii ve Ticaret A.Ş.
871 Sok. No:47 Konak-İZMİR
Tel: 489 56 70 - 489 40 23
Fax: 489 68 70

YAYIN NO: 104

DİZGİ-TASHİH-MONTAJ
KAPAK TASARIM ve DAĞITIM:
Nil A.Ş.

BASKI:
Çağlayan A.Ş. Tel: 252 20 97 - 98

Copyright ©
Bu eserin yayın hakkı
Nil A.Ş.'ye aittir.

ISBN 975-7292-77-X

CamScanner ile tarandı

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ ..... K
ÖNSÖZ ..... M

BİRİNCİ BÖLÜM
GÜL-İ ÂŞIKAN HASANKALE (PASİNLER)

TARİHÎ COĞRAFYADA PASİNLER 3
TOPLULUKLAR 3
İSKÂN HAYATI 5
DAĞLAR 7
ESKİ YERLER ve KALELER 8
BİBLİYOGRAFYA 10

PASİNLER'İN URARTU'DAN BİZANSLILARA GEÇMİŞİ 11
URARTULAR 13
KİMMERLER ve İSKİTLER 16
ERMENİLER 16
MEDLER ve PERSLER 16
PARTLAR ve SONRASI 17
ROMALILAR 17
BİZANSLILAR ve SASANİLER (IV.-VIII. YÜZYILLAR) 18
İSLÂMİYET ve BİZANS MÜCÂDELELERİ (VII.-X. YÜZYILLAR) 20
BİBLİYOGRAFYA 22

PASİNLER'DE BİZANS'IN SON SELÇUKLULARIN İLK YILLARI 33
BİBLİYOGRAFYA 41

SALTUKLULARDAN ŞAH İSMAİL'E PASİNLER (1072-1514) 43
SALTUKLULAR (1072-1202) 45
ERZURUM SELÇUKLULARI (1202-1230) 46
KAYILAR (XIII. YÜZYIL) 47
MOĞOLLAR (XIII. YÜZYIL) 47
İLHANLILAR (1256-1336) 48
SUTAYLILAR 49
KARAKOYUNLULAR 49
TEMÜRLENK FIRTINASI 51
AKKOYUNLULAR DEVRİ 56
DEDE KORKUD'DA PASİNLER ve CİVARI 57
BİBLİYOGRAFYA 60

CamScanner ile tarandı

YAVUZ SULTAN SELİM'DEN III. SELİM'E PASİNLER (1514-1808) 61
YAVUZ SULTAN SELİM PASİNLER'DE (Ağustos-Ekim 1514) 63
KANÛNÎ SULTAN SÜLEYMAN DEVRİ (1521-1566) 65
XVI. YÜZYIL SONLARINA KADAR HÂDİSELER 73
XVII. YÜZYIL BAŞLARINDA PASİNLER 74
ABAZA MEHMED PAŞA'NIN ERZURUM İSYANI 75
ŞAİR NEF'İNİN ÖLDÜRÜLMESİ (27 OCAK 1635) 76
IV. MURAD'IN REVAN SEFERİ (1635) 76
EVLİYA ÇELEBİ PASİNLER'DE (1647) 77
DEFTERDAR MEHMED PAŞA'NIN GEÇİŞİ 78
HASANKALELİ KIZIL ALİ (1676) 78
XVIII. YÜZYILDA HASANKALE 78
KAYNAKLAR 79

SEYYÂHLAR 81
BİBLİYOGRAFYA 97

1829 ve 1855 RUS İSTİLÂSI 99
PASKEVİÇ-SALİH PAŞA ARASINDAKİ 1829 SAVAŞI 101
VELİ PAŞA'NIN RUSLARLA SAVAŞI (1855) 111
BİBLİYOGRAFYA 121

SULTAN ABDÜLHAMİD DEVRİ (1876-1909) 123
DOKSAN ÜÇ SAVAŞINDA PASİNLER'DEKİ OLAYLAR 125
KÂMUS EL-ALÂM'DA PASİNLER (1887) 129
HAMİDİYE ALAYININ GEÇİŞİ (1892) 130
1900'DE PASİNLER 130
DIŞİŞLERİ ESKİ BAKANI TEVFİK PAŞA'YA TELEGRAF (1909) 132
BİBLİYOGRAFYA 133

KÖPRÜKÖY SAVAŞLARINDAN KURTULUŞA (1914-1918) 139
KÖPRÜKÖY SAVAŞI 5-14 KASIM 1914 141
AZAP SAVAŞLARI (14-22 KASIM 1914) 147
AZAP SONRASI (23 KASIM - 13 ARALIK 1914) 149
BAŞKOMUTAN VEKİLİ ENVER PAŞA CEPHEDE 149
SARIKAMIŞ ve FELÂKET (22 ARALIK 1914 - 5 OCAK 1915) 150
HAFIZ HAKKI PAŞA'NIN III. ORDU KOMUTANLIĞI (OCAK-ŞUBAT1915) 151
YENİ KOMUTAN MAHMUD KAMİL PAŞA (ŞUBAT 1915) 152
ÇEKİLİŞ ve GÖÇLER (OCAK-ŞUBAT 1916) 153
ŞEREF TABLOSU 163
BİBLİYOGRAFYA 166

CamScanner ile tarandı

KURTULUŞ (13 MART 1918) 167
ERZİNCAN MÜTÂREKESİ (18 ARALIK 1917) 169
İSPİRANSKİ'NİN KASABAYI BOŞALTMASI 169
MÜRETTEB SÜVARİ ALAYININ HAREKÂTI (12/13 MART 1918) 170
KURTULUŞUNUN İLK ŞEHİDİ SİVASLI ALİ ÇAVUŞ 171
KÖPRÜKÖY'ÜN KURTULUŞU 172
KÂZIM KARABEKİR'İN ZİYARETİ 173
BİBLİYOGRAFYA 173

ERMENİLERİN TÜRK KIRIMI (1918) 175
III. ORDU KOMUTANI KORGENERAL VEHİB PAŞA'NIN YAZDIKLARI 177
KÂZIM KARABEKİR'İN RAPORU 178
AHMED REFİK'İN TESPİTLERİ 179
İLK RESMÎ KAYIP SAYISI 179
İSTANBUL'UN RESMÎ TESPİT ÇALIŞMALARI 180
SÜRBAHAN KÖYÜ 196
AHA KÖYÜ 196
TİZGİ KÖYÜ 197
MÜCELDİ KÖYÜ 197
TOPLU MEZAR ARAMA ÇALIŞMALARI 199
TIMAR KIRIMI 200
BİBLİYOGRAFYA 202

MÜTÂKREKE'DEN GÂZİ'NİN ZİYÂRETİNE (1918-1924) 203
VİLÂYÂT-I ŞARKİYE MÜDÂFÂA-I HUKÛK-I MİLLİYE CEMİYETİ 205
1919 BAŞLARINDA HASANKALE 206
Yzb. FARREL ve FAHREDDİN BEY HASANKALE'DE 206
İZMİR'İN İŞGÂLİ MİTİNG ve KARŞI TELGRAFLAR 207
KÂZIM KARABEKİR ERZURUM'DA 215
BOZDAĞLARDAKİ HASAN KALELİ 215
ERZURUM VİLAYET KONGRESİ 216
MUSTAFA KEMAL PAŞA ERZURUM'DA 217
ERZURUM KONGRESİ 23 TEMMUZ - 7 AĞUSTOS 1919 217
A.B.D. ASKERÎ MİSYONU HASANKALE'DE 219
MART 1920 PROTESTOSU 219
CUMHURİYETE DOĞRU 220
1923'DE HASANKALE 221
REİS-İ CUMHUR GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA HASANKALE'DE 222
BİBLİYOGRAFYA 226

CamScanner ile tarandı

İKİNCİ BÖLÜM
PASİNLER ve ÇEVRESİNDEKİ TARİHÎ KALINTILAR

1- PASİNLER KALESİ'NİN TARİHÇESİ ve MİMARÎ ÖZELLİKLERİ 231
2- SOS HÖYÜK ve KAZISI.....241
3- TEPECİK HÖYÜĞÜ ve ÇEVREDEKİ DİĞER PREHİSTORİK YERLEŞİM MERKEZLERİ.....241
B- CAMİLER 242
a- Sivasi Camii 242
b- Ulu (Kasım Bey) Cami 244
c- Yeni Cami.....248
d- Emir Şeyh Camii 253
C- KAPLICALAR.....256
1- Büyük Kaplıca (Büyük Çermik).....256
2- Küçük Kaplıca (Ali Paşa Çermiği) 261
3- Asbuğa Kaplıcası 262
D- TÜRBELER ve MEZARLIKLAR.....262
1- Pasinler Mezarlığı 262
2- Ardıçlı (Miyadin) Köyü Türbe ve Mezarlığı 265
3- Alvar Köyü Mezarlığı.....268
4- Ezirmik-Korucuk Köyleri Mezarlıkları 268
II- YIKILMIŞ, ORTADAN KALKMIŞ ya da PLAN ÖZELLİKLERİ TAMAMEN DEĞİŞTİRİLMİŞ YAPILAR 269
A- KALE (KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN) CAMİİ.....269
B- İBRAHİM HAKKI CAMİİ.....270
C- IV. MURAD KASRI 274
D- KASIM BEY MEDRESE ve ZAVİYESİ 274
FAYDANILAN KAYNAKLAR.....275

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
PASİNLER İLÇESİNİN BAŞLICA COĞRAFÎ ÖZELLİKLERİ

A- DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ 279
1- YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ 279
İKLİM.....284
AKARSU.....288
PASİNLER İLÇESİNİN TOPRAK ÖZELLİKLERİ.....292
B- BEŞERÎ ÇEVRE ÖZELLİKLERİ.....295
1- Nüfus ve Yerleşme.....295
1.1- Giriş.....295
1.2- Nüfus Artışı ve Göçler 296
1.3- Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri.....298
1.4- Nüfus Yoğunlukları ve Dağılım 304

CamScanner ile tarandı

1.5- Yerleşme ve Başlıca Özellikleri 304
a- Köy Yerleşmeleri 305
b- Pasinler Kenti 310
2- EKONOMİK FAALİYETLER 312
2.1 Tarım ve Hayvancılık 312
2.1.1. Genel Bakış 312
2.1.2. Yetiştirilen Ürünler 318
2.1.2.a. Tahıllar 318
2.1.2.b. Sanayi Bitkileri 320
2.1.2.c. Sebzeler 321
2.1.2.d. Yem Bitkileri 324
2.1.2.e. Diğerleri 325
2.1.3. Hayvancılık 325
Küçükbaş Hayvancılık 328
Büyükbaş Hayvancılık 329
Diğerleri 330
2.2. MADENLER ve SANAYİ 330
PASİNLER İLÇESİNDE ULAŞIM ve TİCARET 332
TURİZM 337

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
HASANKALELİ ŞAİR ve İLİM ADAMLARI

HASANKALELİ ŞAİR ve İLİM ADAMLARI 343
M. FETHULLAH GÜLEN HOCAEFENDİ 343
Erzurum'dan Ayrılış 349
Ruhânî Reislik 352
Fakirlik Günleri 354
Askere Gidiş 354
Tekrar Edirne'ye 356
Suç Aleti Bayram Tebriği 356
Prof. Dr. Suat Yıldırım Anlatıyor 357
Kırklareli Günleri 359
... Ve İzmir 360
"Işık Evler" 361
"Kamplar" 362
Neşriyât Hizmetleri ve Hocaefendi'nin Tavrı 362
İlk Hac, İlk İntibâlar 363
Kestanepazarı'ndan Kopuş 364
Tekrar Hitâbet Kürsüsünde 364
NEF'Î 368
Eserleri 372

CamScanner ile tarandı

İBRAHİM HAKKI....379
Ailesi....379
Kişiliği....385
Eserleri....386
Eserlerinden Örnekler....389
Tefviznâme....392
Hasan Kalesi....394
Vasf-ı Hâl....394
Gazel....395
Vasiyetname-i Hakkı....396
Rabâîler....396
Maniler....397
Bibliyografya....398
İSMAİL FEHİM EFENDİ....399
Bibliyografya....402
HACE MUHAMMED LUTFİ EFENDİ....403
Ailesi....403
Kişiliği ve Edebi Yönü....408
Şiirlerinden Örnekler....414
Erzurum Destanı....415
Bibliyografya....416
MUHAMMED KAMİL EFENDİ....416
HACI SALİH (BİLGİN) EFENDİ....417
YAŞAR REYHANİ....418
Şiirlerinden Örnekler....419
Erzurumlu Gelin....419
Öğretmen....420
AŞIK GÜLHANİ....421
Destan....421
Şiirlerinden Örnekler....423
Hasankale Destanı....423
ORGENERAL SELAHATTİN DEMİRCİOĞLU....426
Prof. Dr. MÜMTAZ TURHAN....426
AŞIK SERDARİ....427
FARUK KALELİ....428
HASANKALE FOLKLORU....430
I- MANİLER....430
II- BİLMECELER....431
III- NİNNİLER....432
IV- ATASÖZLERİ....432
V- DUALAR....434
VI- BEDDUALAR....434

CamScanner ile tarandı

VII- HASANKALE EFSANELERİ....435
Nazlı Baba....435
Hasan Dede....436
Çöğender Baba....437
Kara Şeyh....437
Bibliyografya....438
VIII- GELENEK ve GÖRENEKLER....438
1- Düğün Adetleri....439
2- Kına Gecesi....441
3- Kısır Gecesi....441
4- Gelin Çıkarma....441
5- Yoklama....442
6- Ayak Dönme....442
7- Beşik Takımı....442
8- Diş Hediği....442
9- Sünnet Düğünü....442
10- Hasankale'de Pişirilen Bazı Özel Yemekler....443
11- Çay Sohbetleri-Kahvehaneler....447
12- Çermik-Hamam Âdetleri....448
13- Doğum Âdetleri....449
14- Ölümle İlgili Bazı İnanış, Âdet ve Uygulamalar....451

BEŞİNCİ BÖLÜM
SPOR FAALİYETLERİ

1- Cirit....455
2- Güreş....456

ALTINCI BÖLÜM
KAMU KURUM ve KURULUŞLARI, EĞİTİM

B- BELEDİYELERİMİZ....461
I- PASİNLER BELEDİYESİ....461
a) Hizmet Alanları....461
Altyapı....461
Üstyapı....463
Trafik....465
Ulaşım....465
Yeni Yerleşim Alanları....466
Yeşil Alan Çalışmaları....467
İş Merkezleri....468
İşletmeler....469
b) İlçede Görev Yapan Belediye Başkanları....472
c) Proje Halindeki Tesisler....473
II- ALVAR BELEDİYESİ....473

CamScanner ile tarandı

KAMU KURUM ve KURULUŞLARI 475
PANCAR BÖLGE ŞEFLİĞİ 475
TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ AJANS MÜDÜRLÜĞÜ 476
İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ MÜDÜRLÜĞÜ 477
PTT 478
TEK 479
TAPU ve SİCİL MÜDÜRLÜĞÜ 480
SAĞLIK GRUP BAŞKANLIĞI 480
PASİNLER İLÇE TARIM MÜDÜRLÜĞÜ 482
1- İlçenin Genel Durumu 482
2- İstatistiki Bilgiler 482
3- Projeli ve Projesiz Faaliyetler 484
4- a) Eleman Durumu 485
5- Hizmetlerin Götürülmesinde Karşılaşılan Problemler 486
6- Hayvan Sağlığı Çalışmaları 486
Diğer Kamu Kuruluşları 487
İlçede Görev Yapan Kaymakamlar 491
EĞİTİM 492
A-OKUL ÖNCESİ EĞİTİM 492
B-İLKÖĞRETİM 492
C-ORTAÖĞRETİM 496
D-YÜKSEK ÖĞRETİM 500
E- ÖZEL ÖĞRETİM 501

YEDİNCİ BÖLÜM
İLÇEYE BAĞLI KÖYLER

Çiçekli Köyü 507
Üğümü Köyü 507
Çöğender Köyü 508
Övenler Köyü 509
Esendere Köyü 510
Ardıçlı Köyü 511
Porsuk köyü 512
Altınbaşak Köyü 512
Aşıtlar Köyü 514
Demirdöven Köyü 515
Bulkasım Köyü 516
Küçüktoy Köyü 517
Tımar Köyü 518
Epsemce Köyü 518
Ovaköy 519
Yastıktepe Köyü 520
Korucuk Köyü 520

CamScanner ile tarandı

2- EKONOMİK FAALİYETLER

2.1. Tarım ve Hayvancılık

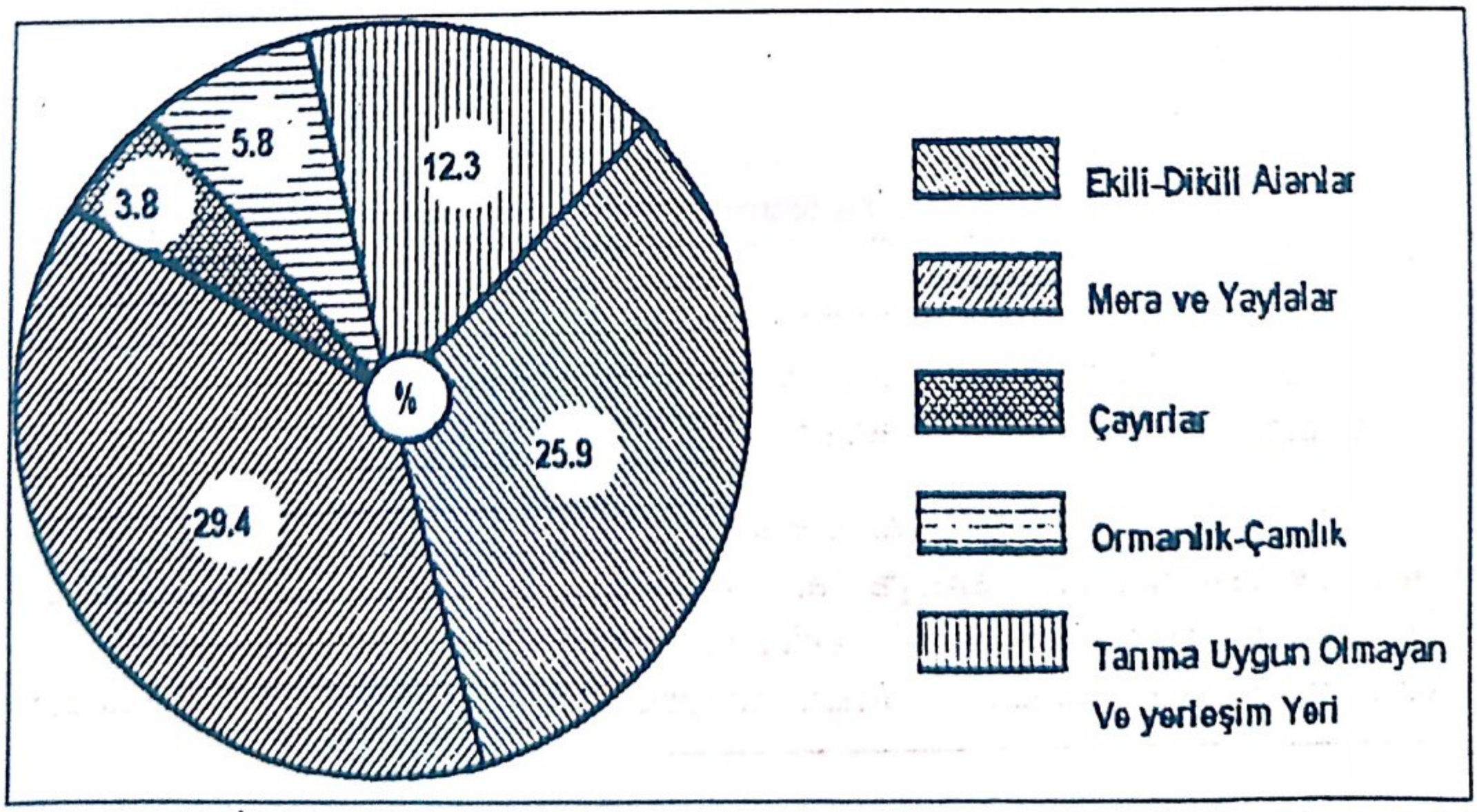
2.1.1. Genel Bakış:

Doğu Anadolu Bölgesinin Erzurum-Kars Bölümü genelinde olduğu gibi. Pasinler ilçe merkezi ve çevresinde yaşayan nüfusun temel ekonomik faaliyetleri de hayvancılık ve tarla tarımına dayanmaktadır. Tamamına yakını 1500 m. nin üzerinde yer alan Pasinler Ovası bölgedeki ender tarım alanlarından birini oluşturmaktadır. Ovanın yüksekliği 1620 m. ile 1850 m. ler arasında değişmektedir. Ova kuzey ve güneyinden yüksekliği yer yer 3000 m. yi bulan zirvelere yer veren dağlık alanlarla çevrilidir.

Pasinler ovasının çevresine göre alçakta bulunması, verimli alüviyal topraklara sahip oluşu ve sulama imkânlarının oluşu nedeniyle büyük bir tarımsal potansiyeli vardır. Bu nedenle ilçe, başta Erzurum il merkezi olmak üzere, şeker pancarı, patates, lahana ve ayçiçeği üretimi bakımından ülke genelinde tanınmaktadır.

Pasinler Ovası ile çevre dağlık alanlar arasında ekonomik faaliyetler açısından önemli farklılıklar yaşanmaktadır. Ovada hakim olan ekme-biçme şeklinde toprağa bağlı ekonomik faaliyetler, kenar kuşaklarda hayvancılık-tarım ve hayvancılık ağırlıklı bir değişim gösterir.

Bu durumun başlıca nedenlerini, kenar kuşaklarda eğimin artması, iklimin nispeten daha sert olması ve tarım topraklarının ovada olduğu gibi geniş ve süreklilik göstermemesi oluşturur. Nitekim Pasinler arazisinin önemli bir bölümü

Şekil-1: Pasinler ilçe yönetim bölgesi dahilinde arazinin genel kullanılışı.

CamScanner ile tarandı

eğimli ve engebeli alanlardan oluşmaktadır. Örneğin ilçe arazisinin %18'i düz %27.8'i hafif meyilli ve geriye kalan %55'lik bir alan ise çeşitli derecelerden eğimli (dik, çok meyilli ve sarp) arazilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu durum eğim değerlerinin artmış olduğu alanlarda arazinin çıplak olması ve hakim tarımsal faaliyetin tahıl tarımı şeklinde görülmesi nedeniyle erozyon sorununa yol açmaktadır. Gerçekten de Pasinler arazisinin %13'ünde erozyonun etkili olduğu görülmektedir[1].

İlçe yönetim sınırları dahilinde en önemli ekonomik faaliyeti hayvancılık oluşturur. Hayvancılık genellikle yazın mera hayvancılığı şeklinde sürdürülmektedir. İlçede 1992 yılı verilerine göre 33.774 büyükbaş, 97.755 kadar küçükbaş hayvan bulunuyordu.

İlçe yönetim sınırları içinde kalan arazinin yaklaşık %25.9 (35.914 ha.) kadarı tarıma elverişli alanlardan oluşmaktadır. Genel arazi kullanılışı içerisinde mera ve yaylaların payı %29.4 lük (40.825 ha.) bir oranla en büyük kullanılış dilimine sahiptir. Çayır alanlarıyla birlikte bu tür kullanılışın payı %33.2'yi bulur. Tarıma elverişsiz (ürün getirmeyen) alanların %12.3 ve %5.8 lik bir arazi bölümünün de orman ve çamlık şeklinde dağıldığı görülür (Tablo -1, Şekil-1).

Tablo-1. Pasinler İlçe Yönetim Bölgesi Dahilinde Arazinin Genel Kullanılış Durumu (1992)

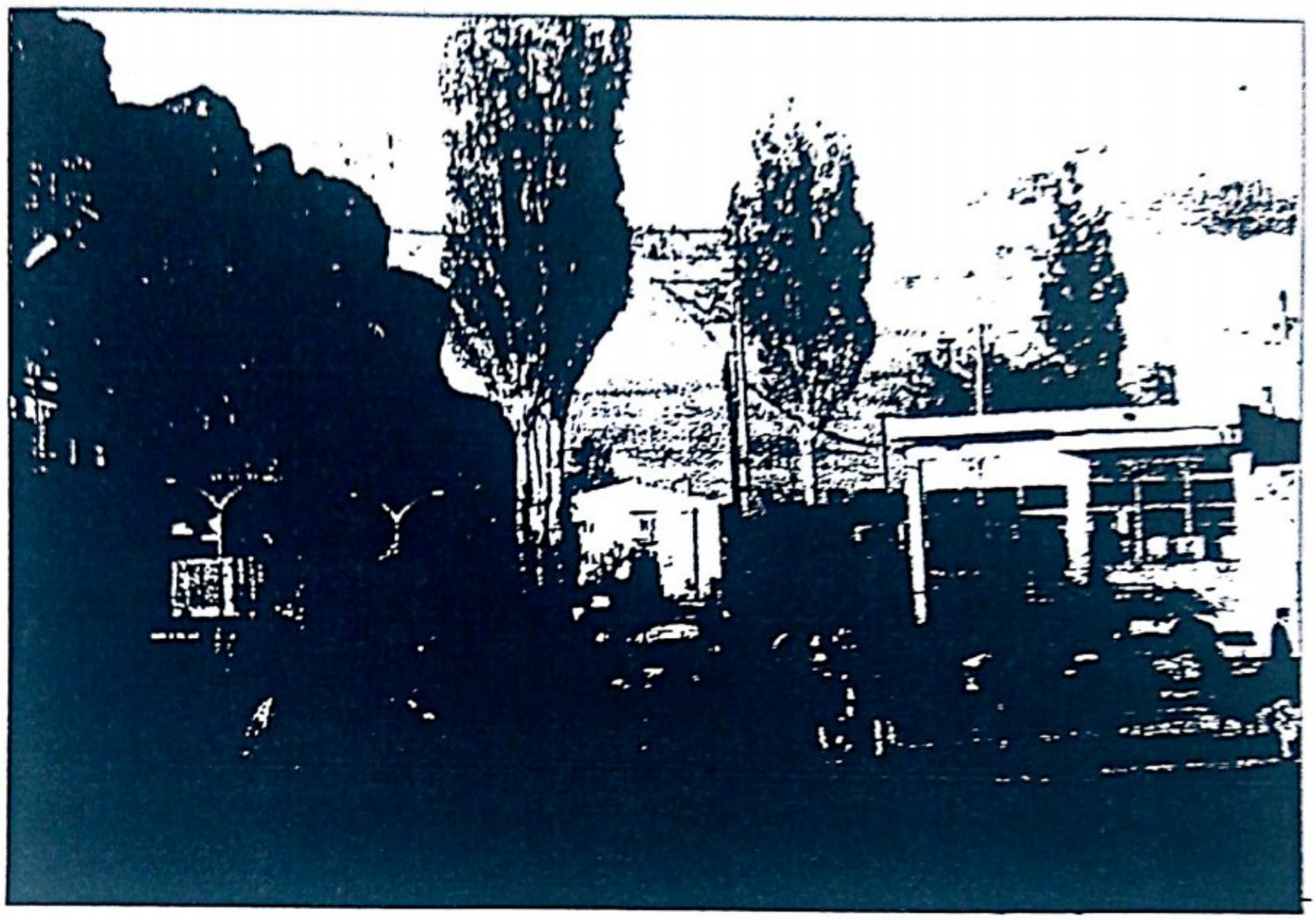
Kullanılış Şekli	Yüzölçümü	%'si
Ekili-Dikili Alanlar	35.914	25.9
Mera ve Yaylalar	40.825	29.4
Çayırlar	5.387	3.8
Ormanlık-Çamlık	8.040	5.8
Nadas	4.091*	-
Tarıma Uygun Olmayan Yerleşim Yeri	17.015	12.3
Toplam	138.722	100.0

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü 16.12.1992 tarihli kayıt.
*) Nadas alanları ekili ve dikili alanlara dahildir.

Tarıma elverişli 35.914 ha.lık arazinin %46'sı (16.520 ha.) sulanabilen, %54'ü (19.394 ha.) sulanamayan arazilerden oluşmaktadır (Tablo-2, Şekil-2). Sulanamayan arazilerin %35'i ekilmekte, 4.000 ha. kadarı nadasa bırakılmaktadır. Yine bölgede sulanamayan arazilerin %40-45 (8700 ha.) kadarı

1) 1981 Köy Envanter Etüdü. Erzurum K. İ. K. Bakanlığı Yayınları, sayı : 1 Ankara.

CamScanner ile tarandı

Mal Meydanı

da çoğunca mera olarak boş bırakılmaktadır. Yani bölgede 35.900 ha. kadar olan arazinin yaklaşık 4.000 ha. kadarı nadas şeklinde atıl kalırken 8700 ha. kadarlık bir bölümü de verim düşüklüğü nedeniyle ekilmemektedir.

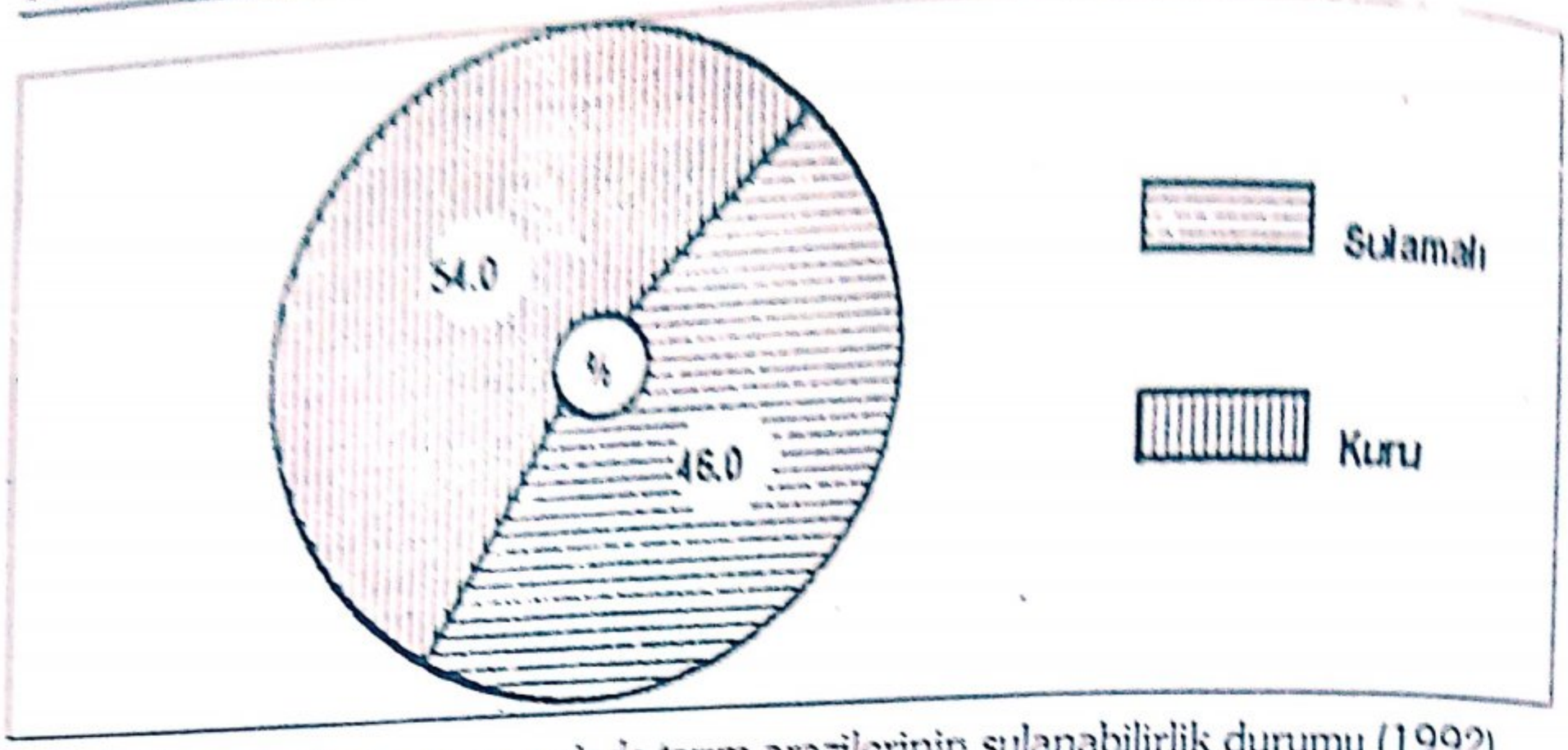
Tablo 2. Pasinler Ovası ve çevresinde tarım arazilerinin sulanabilirlik durumu (1992)

Tarım Alanı	Yüzölçümü (ha.)	%'si
Sulamalı	16.520	46.0
Kuru	19.394	54.0
Toplam	35.914	100.0

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü kayıtları.

Tarım arazilerinin ürün gruplarına göre dağılımı incelendiğinde ekilen ürünler arasında tahılların üstünlüğü görülür. Nitekim 1993 yılı verilerine göre sulamalı ve kuru tarım şeklinde değerlendirilen yaklaşık 35.915 ha. kadar arazinin %54'ü (17.040 ha.) tahıl tarımına, özellikle arpa ve buğday tarımına ayrılmıştı. İkinci büyük ürün grubu ekilişini, şeker pancarı ve ayçiçeği gibi sanayi

CamScanner ile tarandı

Şekil-2: Pasinler Ovası ve çevresinde tarım arazilerinin sulanabilirlik durumu (1992)

bitkileri oluşturur. Bu iki ürünün tarımı için toplam 4.600 ha. lık bir alan ayrılmış olup tarım arazilerinin yaklaşık %12.8'ini oluşturur. Tarım arazilerinin %14.4'ü (5500 ha.) patates tarımına ayrılmıştır. Tarım arazilerinin %10'dan biraz fazlası (4300 ha.) yem bitkileri ekilişine ayrılmıştır (Tablo-3, Şekil-3).

Tablo-3. Pasinler ilçe yönetim bölgesi tarım alanlarının başlıca ürün gruplarına göre dağılımı (1992)

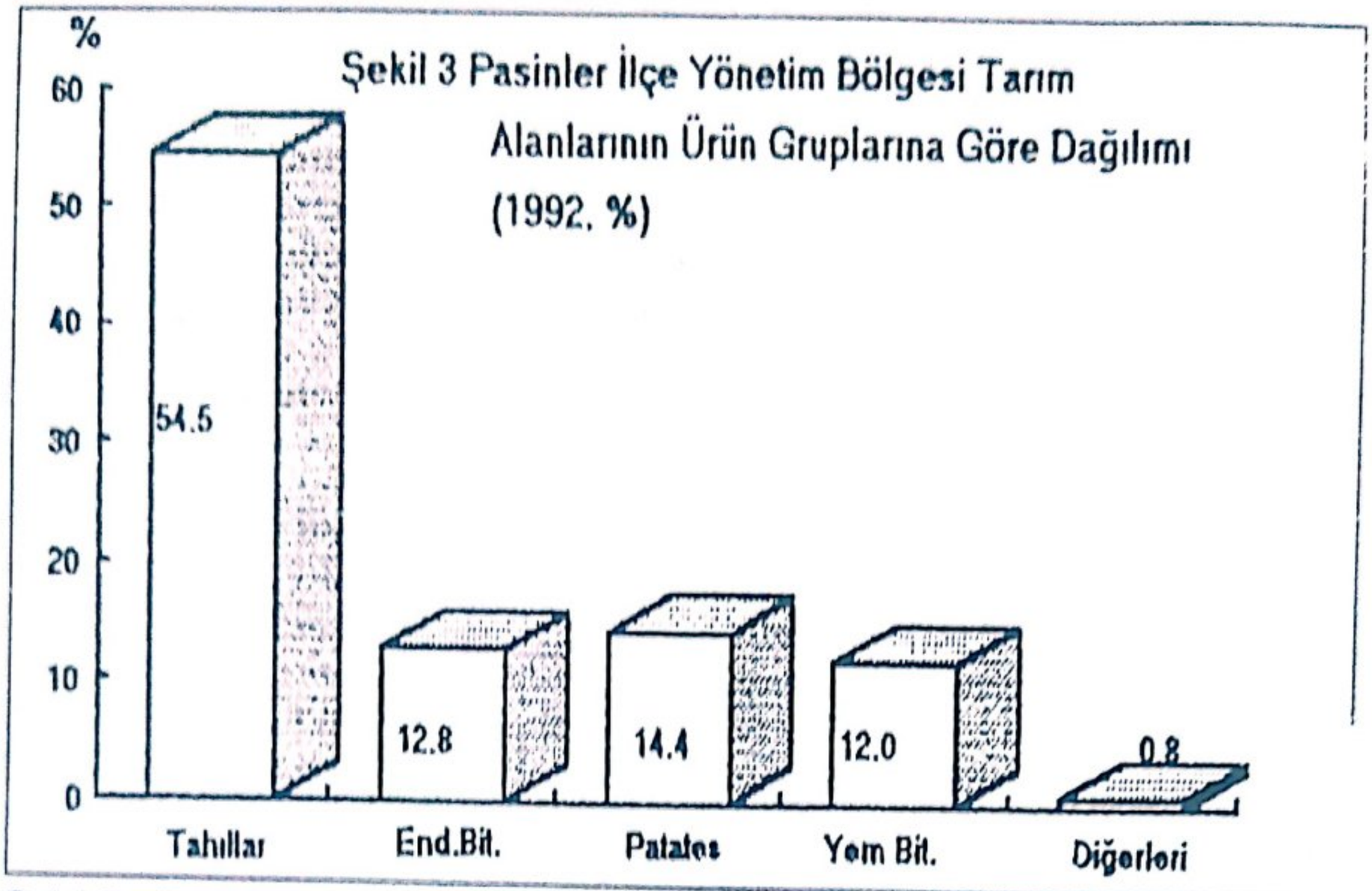
Ürün Grupları	Ekiliş (ha.)	%'si
Tahıllar	17.040	54.5
Endüstri Bitkileri	4.600	12.8
Patates	5.500	14.4
Yem Bitkileri	4.300	12.0
Diğerleri	101	0.8
Toplam	31.541	100.0

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Kayıtları.

Pasinler tarımında modern tarım sistemleriyle ilkel tarım sistemlerinin birlikte sürdürüldüğü görülür. Nitekim 1993 yılında bile ilçe arazisinde hâlâ 200 fazla karasaban (202), 181 adet hayvanla çekilen çapa makinasının kullanıldığı tesbit edilmiştir[1]. Tarımsal faaliyetlerle ilgili olan bu özelliğin hayvancılık sektöründe daha belirgin olduğu görülür. Gerçekten de 1986-1990 yılları arasında bile sunî tohumlama ile ıslah edilen hayvan sayısı 500 civarında idi. Tarımda sulama, gübreleme, zararlılarla mücadele, tohum ıslahı gibi sorunlar

1) İlçe Tarım Müdürlüğü kayıtları.

CamScanner ile tarandı

Şekil 3 Pasinler İlçe Yönetim Bölgesi Tarım Alanlarının Ürün Gruplarına Göre Dağılımı (1992, %)

Şekil-3: Pasinler ilçe yönetim bölgesi tarım alanlarının ürün gruplarına göre dağılımı (1992, %)

mevcut olup, gerek ilgili kuruluşlar ve gerekse yöre çiftçisi tarafından bu konuda iyileştirici çalışmalara ilgi artmaktadır.

Sonuç olarak Erzurum gibi yüzölçümü bütünüyle yüksek alanlardan oluşan bölgede, Pasinler Ovası potansiyeli yüksek bir yöredir. Gerçekten de ovanın tarımsal potansiyeli Erzurum ovasına göre daha yüksektir. Bunun nedeni klimatik şartların daha elverişli olmasıdır. Ovanın Erzurum Ovasına göre 200 m. daha alçak olması, yıllık ortalama sıcaklığın nispeten yüksek (1,1°C kadar) donlu gün sayısının az ve vejetasyon süresinin daha uzun olmasına yol açmıştır[1].

Pasinler ilçesi yönetim sınırları içerisinde tarımsal faaliyetleri güçleştiren faktörlerin başında, mülkiyet sisteminden kaynaklanan tarım işletmelerinin küçüklüğü (parçalanmış oluşu), tarım arazisi yetmezliği ve yokluğu gelmektedir. Yörede yaşayanların %30'unun topraksız aileler olduğu ve başlıca geçimlerinin hayvancılık olduğu dikkati çeker. Toprak sahibi çiftçilerin ise genellikle küçük işletmelere sahip olduğu, yörede 5 ha. dan az araziye sahip olan ailelerin oranı toplam aileler içinde %36'yı bulmaktadır. Ortalama parsel büyüklüğü ise sadece 13 da kadardır[2]. Yörede 5 ha. dan daha fazla toprağa sahip ailelerin

1) Doğanay, H. 1988, Erzurum'un Genel Coğrafya Özellikleri, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Yayınları No : 6, Edebiyat Kesimi Yayın No : 38, Coğrafya Bölümü Yayın No : 4 s. 116 Erzurum.
2) 1981 Köy Envanteri Etüdü Erzurum s. 20.

CamScanner ile tarandı

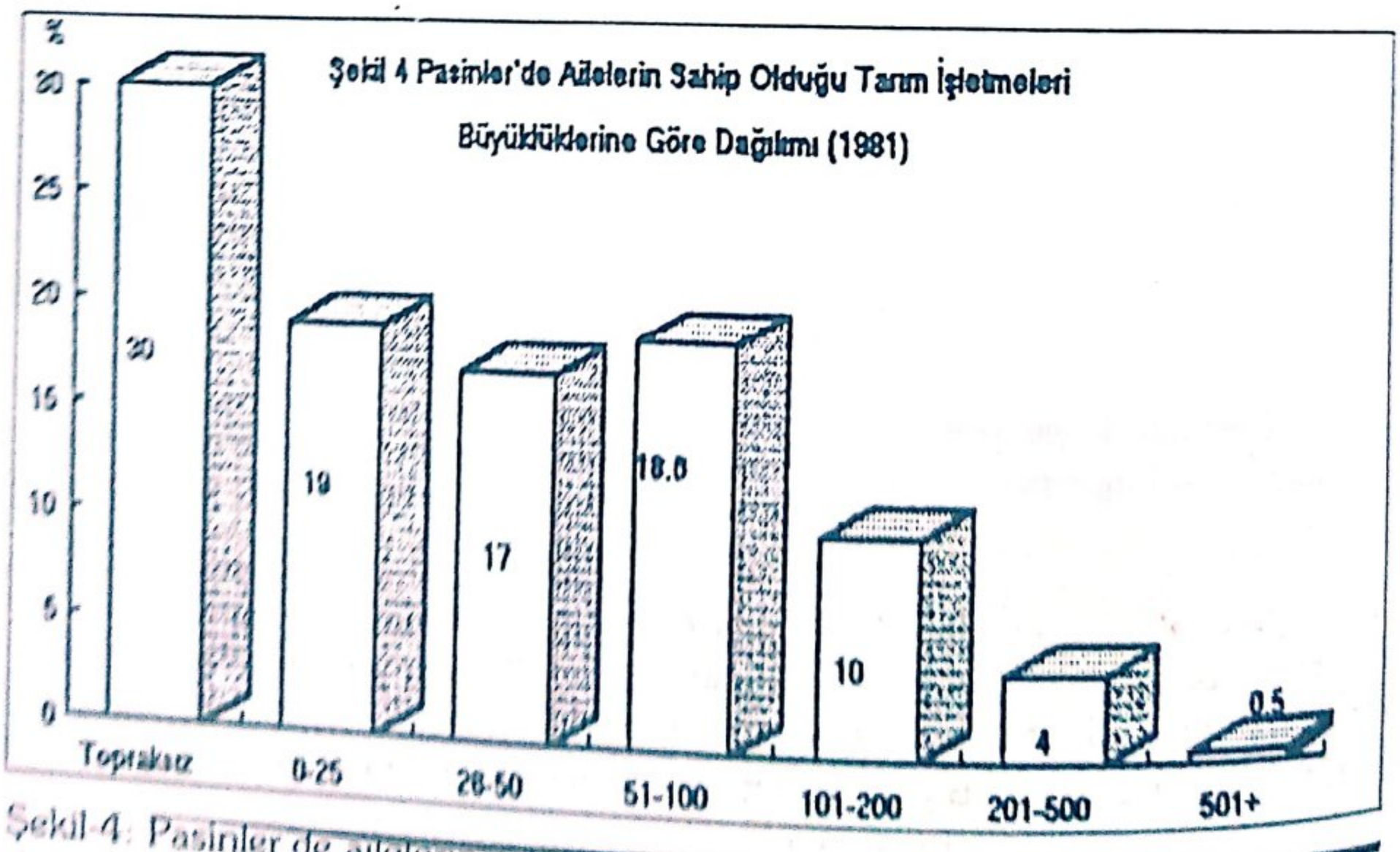
oranı ise ancak %30 kadardır. Ancak bunlarında büyük çoğunluğu 10 ha. dan az toprağa sahip ailelerdir. (Tablo-4, Şekil-4). Bunun sonucunda tarım toprağı olmayan aileler veya yetersiz olan ailelerin geçiminde gurbetçilik şeklinde işçilik ve önlenemeyen bölgeden dışarıya, göç olayları yaşanmaktadır.

Tablo-4 Pasinler ilçe yönetim sınırları dahilinde arazinin parsel büyüklüklerine göre dağılımı (1981) (*)

İşl. Büy. (da.)	Aile sayı	%	Arazi Tutarı (da)	%	Parça Sayısı	%	Ort. Par. Büy.
Topraksız	3344	30	-	-	-	-	-
0-25	2105	19	30.787	5	5312	12	5.8
26-50	1934	17	71.310	12	8190	18.7	8.7
51-100	2081	18.6	146.093	25	11.986	27	12.2
101-200	1158	10	155.605	27	10.395	24	14.9
201-500	470	4	128.525	22	6221	14.2	20.6
501+	64	0.5	52.192	9	1545	3.5	33.7
Toplam-Ort.	11.158	100.0	584.472	100.0	43.649	100.0	13.4

Kaynak: 1981 Köy Envanter Etüdü, Erzurum s.20

*) Köprüköy ilçesi yönetim alanları ayrılmadan önceki durumu gösterir.

Şekil 4 Pasinler'de Ailelerin Sahip Olduğu Tarım İşletmeleri Büyüklüklerine Göre Dağılımı (1981)

Şekil-4: Pasinler de ailelerin sahip olduğu tarım işletmeleri büyüklüklerine göre dağılımı (1981)

CamScanner ile tarandı

2.1.2. Yetiştirilen Ürünler

2.1.2.a. Tahıllar

Pasinler ovasında ve çevresinde ekilen tarım alanlarının yaklaşık %54'ü tahıl tarımına ayrılmıştır. Bölgede yetiştirilen tahıllar arasında 9000 ha.lık ekiliş ile arpa başta gelmektedir. İkinci büyük ekilişe buğday bitkisi sahiptir. Yörede 8000 ha. lık bir alanda buğday tarımı yapılmaktadır (Tablo-5. Şekil-5). Çavdar bölgede dar sahalı ve genellikle kenar yörelerde yetiştirilir. Bölgede başta merkez ilçe olmak üzere Alvar, Çöğender, Otlukkapı, Altınbaşak, Uzunark, Yastıktepe, Taşkaynak, Esendere ve Büyükdere köylerinde 500'er ha. dan daha fazla alan tahıl tarımı şeklinde değerlendirilmektedir.

Arpa:

Buğday bitkisine göre daha erken yetişmesi, hayvancılık ekonomisini destekleyen bir ürün olması nedeniyle bu ürünün ekiliş alanı daha geniştir. Bölgede yaklaşık 9000 ha. lık bir alanda arpa tarımı yapılmaktadır. Yörede arpa tarımında sulamalı tarım uygulanır. Arpa bitkisinin yörede geniş alanlarda ekilmesinde yazlık ekime uygun, buğdaya göre daha geniş bir dikey yayılışa sahip olması gibi klimatik açıdan hoşgörülü oluşunun da rolü büyüktür. Bölgede ekimi yapılan tahıllar arasında birim alana verimi en yüksek ürün olan arpa en fazla üretilen tahıldır. Birim alandan (ha.) yaklaşık 2000 kg. ürün hesabıyla yö-

Hasat

CamScanner ile tarandı

rede 18.000 ton arpa yetiştirilir. Yetiştirilen ürün bölge pazarlarına sunulmakta daha çok bölge içi ihtiyacı karşılamaktadır. Arpa tarımının bölgede yaygın olmasının en önemli nedenlerinden biri de, bu bitkinin hayvan beslemesindeki önemidir. Yine arpa samanı hayvanların kışlık beslenmesi için çok önemlidir.

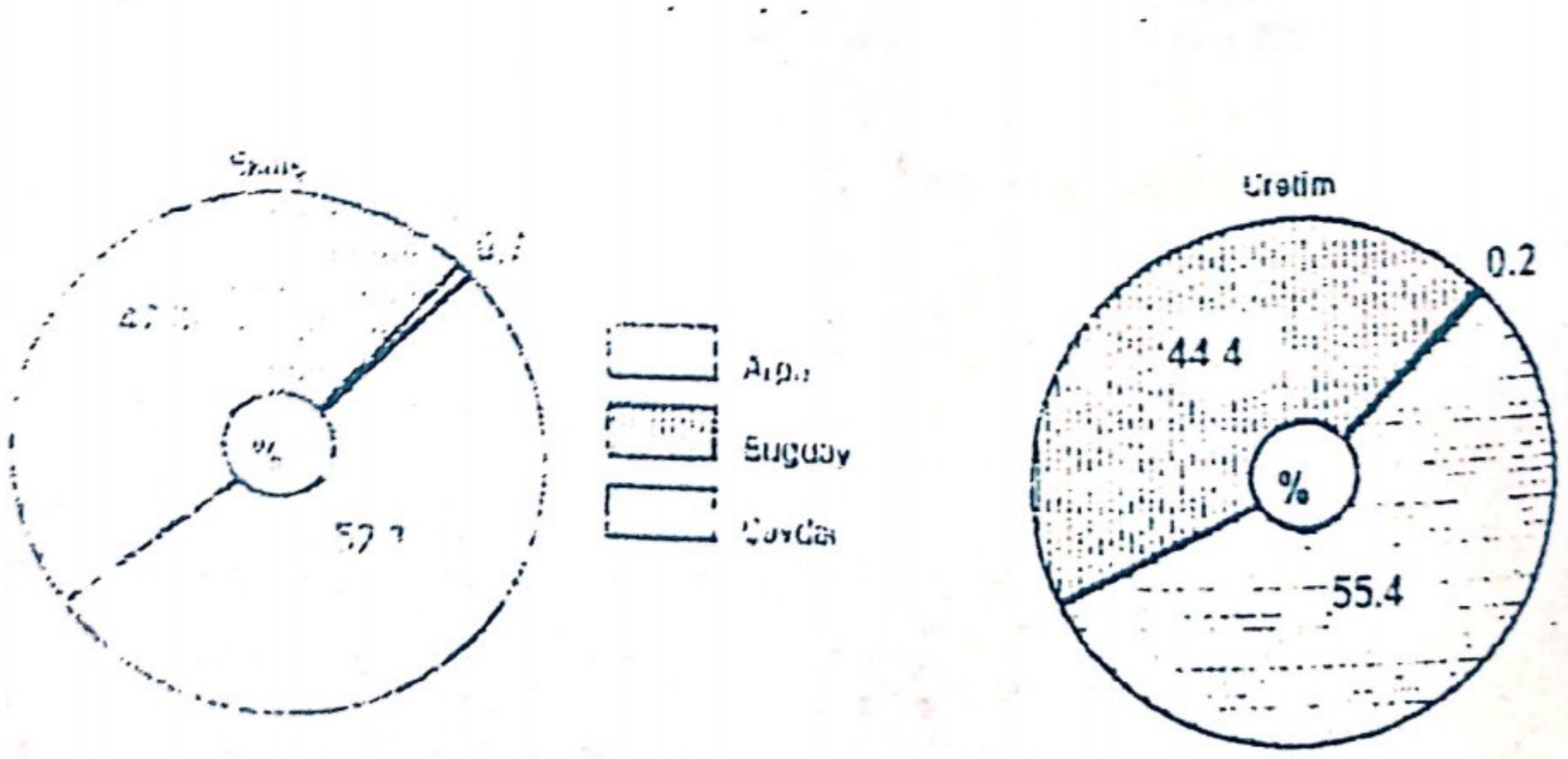
Buğday:

Bu bitki daha çok sulanmayan tarım alanlarında ekilmektedir. Genellikle Pasinler ovasının batı bölümlerinde ekimi yaygındır. Son yıllarda artan sulama imkânları nedeniyle bitkinin ekiliş alanları diğer bitkilere (arpa, patates, şeker pancarı ve ayçiçeği gibi) göre daralmıştır. Nitekim 1993 yılı itibariyle yörede ancak 8000 ha. lık bir alanın buğday tarımına ayrıldığı ve yaklaşık 14.400 ton kadar ürün alındığı tesbit edilmiştir. Ha.'a verimin 1800 kg. kadar olduğu bu ürünün de daha çok Erzurum İli ve İlçe sınırları dâhilinde tüketildiği bilinmektedir. Zaten birçok çiftçi ailesi bu ürünün tarımını geçim tipi olarak kendi ihtiyacı oranında sürdürmektedir.

Tablo-5 Pasinler'de tahılların ekiliş ve üretiminin ürünlere göre dağılış (1993)

Ürünler	Ekiliş	%'si	Üretim (ton)	%'si	ha.a verim (kg.)
Arpa	9000	52.3	18.000	55.4	2000
Buğday	8000	47.0	14.400	44.4	1800
Çavdar	40	0.7	460	0.2	1500
Toplam	17.040	100.0	32.460	100.0	-

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü kayıtları

Şekil-5: Pasinler'de tahılların ekiliş ve üretiminin ürünlere göre dağılışı (1992)

CamScanner ile tarandı

2.1.2.b. Sanayi Bitkileri

Pasinler yöresinde en önemli endüstri bitkisi 1955'ten itibaren ekimi önem kazanan şekerpancarıdır. Halen bölgede 3600 kadar çiftçi ailesi tarafından 43 kadar yerleşme biriminde bu ürünün ekimi yapılmaktadır. Toplam ekiliş alanı 31.100 da. (3110 ha.) kadar olan şekerpancarının yaklaşık 61.000 tonluk bir üretimi söz konusudur. Şekerpancarı üretiminde de Batı Pasinler ovasının rolü büyüktür. Ha.'a verimin yaklaşık 19-20 ton olduğu yörede yetişen ürün 1955-1956 yıllarında Erzincan Şeker Fabrikasına, 1957'den itibaren de yöredeki 5 adet pancar tesellüm kantarında teslim edilerek Erzurum Şeker Fabrikasına gönderilmektedir. (Fotoğraf-1).

Şekerpancarı tarımı Türkiye Şeker Fabrikaları ile çiftçiler arasında sözleşme akdedilerek yapılmaktadır. Bu sözleşme şartlarına göre çiftçilere aynî (gübre, tohum, şeker v.s.) nakdî (sürüm, sulama ve söküm avansı) yardımlar yapılır. Bu yardımlar dekara veya ekim yapan çiftçi başına verilecek miktarları her yıl Bakanlar Kurulu ve Genel Müdürlükçe belirlenir.

Pazarlama yönünden hiçbir sorunu olmayan bu ürünün üretiminde teknik yönden de hemen bütün sorunlar çözümlenmiş durumdadır. İlçede bulunan Şeker Bölge Şefliği ile araştırma istasyonu, çiftçilerin bu konudaki her türlü ihtiyaçlarına çözüm getirmekte ve bölgeye uygun pancar türlerinin ıslah edilmesine çalışılmaktadır.

Bölgede şekerpancarı tarımını etkileyen en önemli faktörler fizikî faktörlerden özellikle klimatik faktörlerdir. Bölgenin yüksek oluşu, vejetasyon süresinin kısalığı sorunu ve gelişme devresinde su yetersizliği sorunları dikkati çeker. Zaten bölgenin tamamında şekerpancarı sulamalı olarak yetiştirilir. Ancak ilkbahar yağışlarının uzun sürmesi ekimin gecikmesine, dolayısıyla da yetişme süresinin kısalmasına, bazen ürünün olgunlaşmadan sökülmesine neden olmakta veya bu durumlarda ekimden vazgeçilmektedir. Aynı şekilde erken görülen don olayları ve kar yağışları da ürünün hasadını güçleştirmektedir.

Yörede ekiliş alanlarının istikrarsız oluşunu verilen taban fiyatın düşüklüğü, ekipman ve tarım girdilerinin yüksekliği de önemli ölçüde etkilemektedir. Ancak Demirdöven barajı sulaması tarım alanlarına yayıldığında bölgedeki pancar ekilişi ve üretimi en az 2-3 kat artabilecektir.

Pasinler Ovasında üretimi giderek önem kazanan bir diğer sanayi bitkisi de, 1960'lardan sonra önem kazanan "ayçiçeği"dir. (Fotoğraf-2). Ovada bu ürünün tarımı eskiden beri önem taşımasına rağmen asıl önemini 1978'de Erzurum Doyasan Sıvı-Margarin Yağı Fabrikası'nın üretime geçmesi ile kazanmıştır. 1979'da 660 ha. kadar olan ayçiçeği ekiliş alanları giderek genişlemiş ve

CamScanner ile tarandı

Ayçiçeği harmanı

1993'de 1500 ha. bulmuştur. Aynı şekilde 1979'da 950 ton kadar olan üretim 1993'te 2250 tona yükselmiştir. Birim alana (ha. a) ürün verimi 1500 kg. dır.

Bölgede üretilen ayçiçeğinin büyük bölümü Erzurum Doyasan Margarin Fabrikası'nda sıvı yağ üretmek için tüketilir. Üretimin çok az bölümü ise çerezlik olarak değerlendirilir.

Bölgede ayçiçeği tarımında en önemli sorun sulama sorunudur. Sulanabilen alanlar genişlediğinde bu ürünün de ekilişi ve üretimi artacaktır.

2.1.2. c Sebzeler

Pasinler ovası uzun yıllardan beri patates üretimi bakımından oldukça tanınmış bir yöredir. Tahminen 1877-78 Osmanlı-Rus savaşı sonrasındaki devrede. yani Kars ve Sarıkamış'ın, Rusya'nın eline geçmesinden sonra başlamıştır[1]. Önce Kars ilinde başlatılan üretim, buradan XIX. yüzyıl sonlarında Erzurum iline yayılmış: fakat öncelikle Pasinler ovasında üretime geçilmiştir.

Günümüzde Pasinler yaygın bir patates tarım bölgesi durumuna gelmiştir. Yaklaşık 5500 ha. lık ekim alanıyla 90.750 tonluk üretimiyle Erzurum ili üre-

1) Doğanay. H. 1988 a.g.e. s. 122.

CamScanner ile tarandı

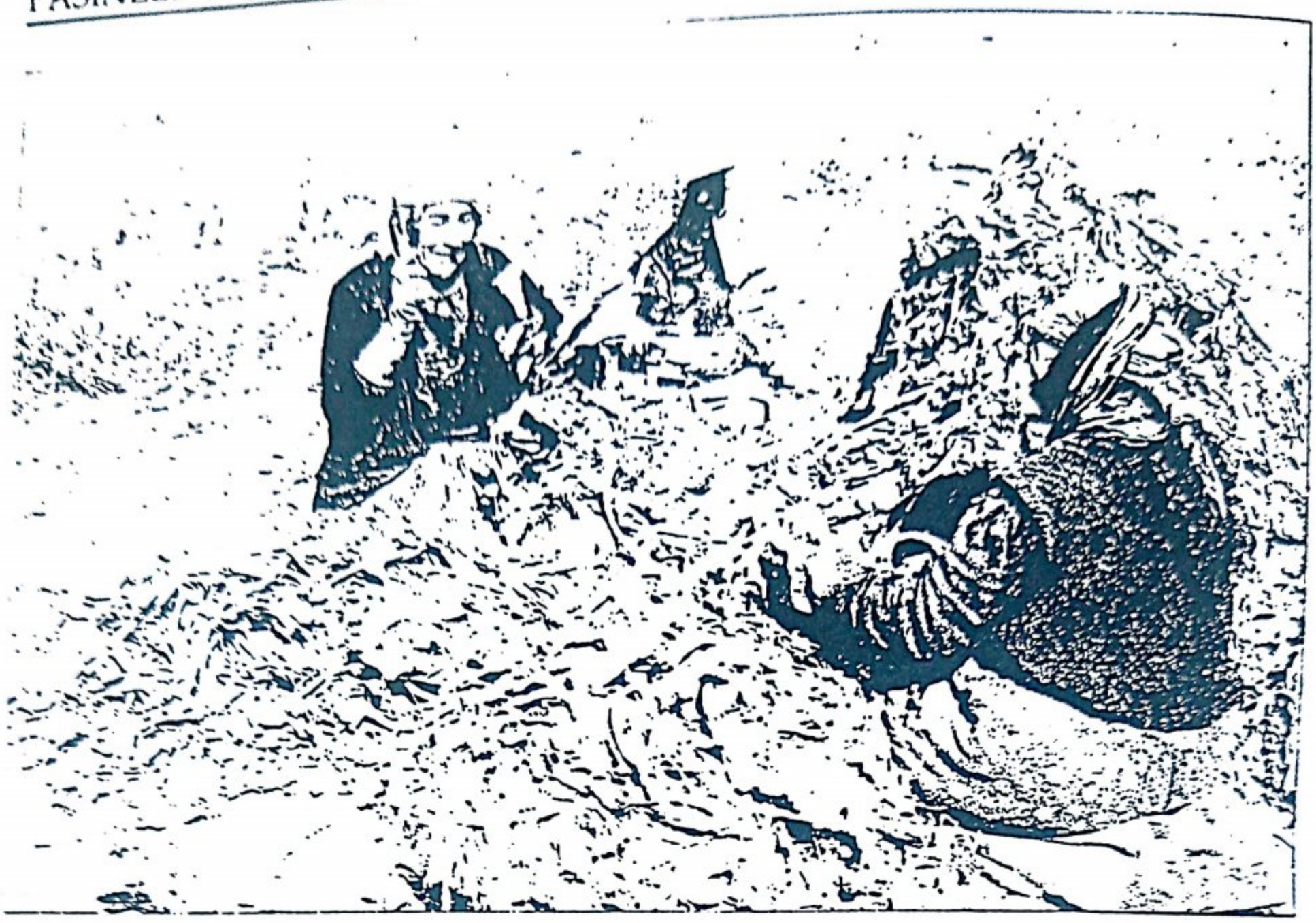
Patates hasadı

timinin yarısına yakınını Pasinler verir. Patates üretimi de sulamalı olarak sürdürüldüğü için, üretimin temel sorunu sulama konusunda da giderek iyileşmeler olduğunu göstermektedir: Özellikle sulama amaçlı baraj, kanal, inşaatlarının kurulmasıyla giderek artacağı beklenmektedir. Nitekim yörede 1970'de (Köprüköy İlçesi üretim alanları dahil) ekilen alanlar sadece 1750 ha, üretim ancak 32.000 ton kadardı. Oysa günümüzde ekiliş ve üretim bunun üç katını aşmıştır.

Pasinlerde yetiştirilen önemli sebzelerden birisi de lahanadır. Ovanın sulamalı tarım yapılan kesimlerinde, özellikle henüz çevre kirliliğinin çok düşük olduğu yörede yetişen lahanalar Erzurum tüketicileri için ısrarla aranan bir üründür. Kesin olmamakla birlikte yörede 130 ha. lık bir alanda dikimi yapılan bu bitkiden 650 ton kadar yetiştirilmektedir. Bölge nüfusu için önemli bir kışlık sebzedir. Ovada sulamalı alanların genişlemesi bu ürünün de üretimin artmasına yol açacaktır.

Yörede 150 ha. lık ekilişi ve 175 tonluk üretimi ile taze fasulye, yetiştirilen diğer bir sebzedir. Ayrıca göç mevsimine rastlanan (Ağustos sonu eylül başlarında) hasadıyla bölge pazarlarında 350 tonluk üretimi olan salatalık diğer bir önemli sebzedir. Yaklaşık 350 da. arazide salatalık yetiştirilmektedir.

CamScanner ile tarandı

Pancar hasadı

Lahana pazarı

CamScanner ile tarandı

Lahana tarlası

2.1.2.d Yem Bitkileri

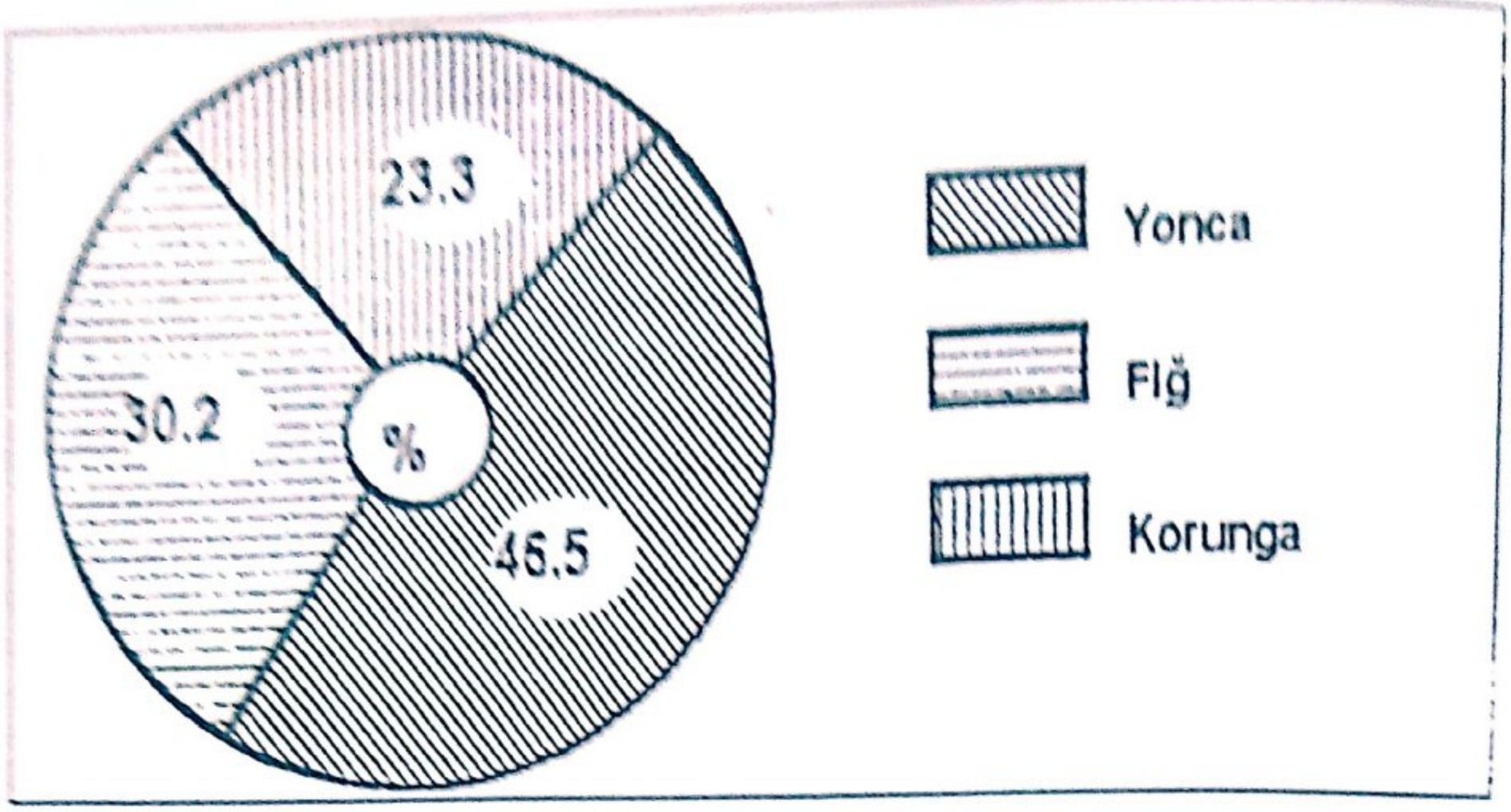
Pasinler ilçesi ve çevresinde hayvancılığın en önemli ekonomik faaliyeti oluşturması yem bitkileri ekimi ve üretiminin de gelişmesine neden olmuştur. Nitekim yörede 2000 ha. alanda yonca, 1000 ha. lık bir alanda korunga ve 1300 ha. lık alanda fiğ yetiştirilmesi bunun en önemli göstergesidir. (Tablo-6. Şekil-6). Bu ürünlerin ekiminden 57.600 ton kuru yonca, 6750 ton korunga ve 9750 ton fiğ danesi ve 10 bin ton fiğ samanı elde edilmektedir.

Tablo-6 Pasinler İlçe Yönetim Sınırları Dahilinde Yem Bitkileri Ekiliş ve Üretim Durumu (1993 ha. ton.)

Yem Bitkileri	Ekiliş (ha.)	%	Üretim (ton)
Yonca	2000	46.5	57.600
Fiğ	1300	30.2	9.750
Korunga	1000	23.3	6750
Toplam	4300	100.0	

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Kayıtları.

CamScanner ile tarandı

Şekil-6: Pasinler ilçe yönetim sınırları dahilinde yem bitkileri ekiliş durumu (1993)

Şüphesiz bölgede üretilen yem bitkilerine, tabiî çayır alanlarından biçilen çayırlar ve arpa üretimi ile buğday tarım alanlarından elde edilen önemli ölçüde saman üretimini de dahil etmek uygun olacaktır. Özellikle arpa üretimi büyük bir ölçüde hayvancılık sektöründeki yem teminine yönelik olarak gerçekleştirilmektedir.

2.1.2.e Diğerleri

Bölgede sınırlı ölçüde de olsa yeşil mercimek, fasulye ve nohut üretimi de yapılmaktadır. Ancak bu ürünlerin üretimi daha çok bölge çiftçisinin kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Nitekim 1993 yılı itibariyle yörede 150 da. fasulye, 200 da. yeşil mercimek ve 30 da. nohut ekilişi gerçekleşmiştir. Bu alanlardan toplam 50 ton kadar ürün elde edilmiştir.

2.1.3 Hayvancılık

Pasinler ovası ve çevresinde en önemli ekonomik faaliyeti hayvancılık oluşturmaktadır. Bölgede 1993 yılı itibariyle 33.664 sığır, 93.350 koyun, 4405 keçi, olmak üzere 130 binden fazla hayvan beslenmekte idi. (Tablo-7, Şekil-7).

CamScanner ile tarandı

Tablo-7. Pasinler'de hayvan varlığının türlere göre dağılımı (1993)

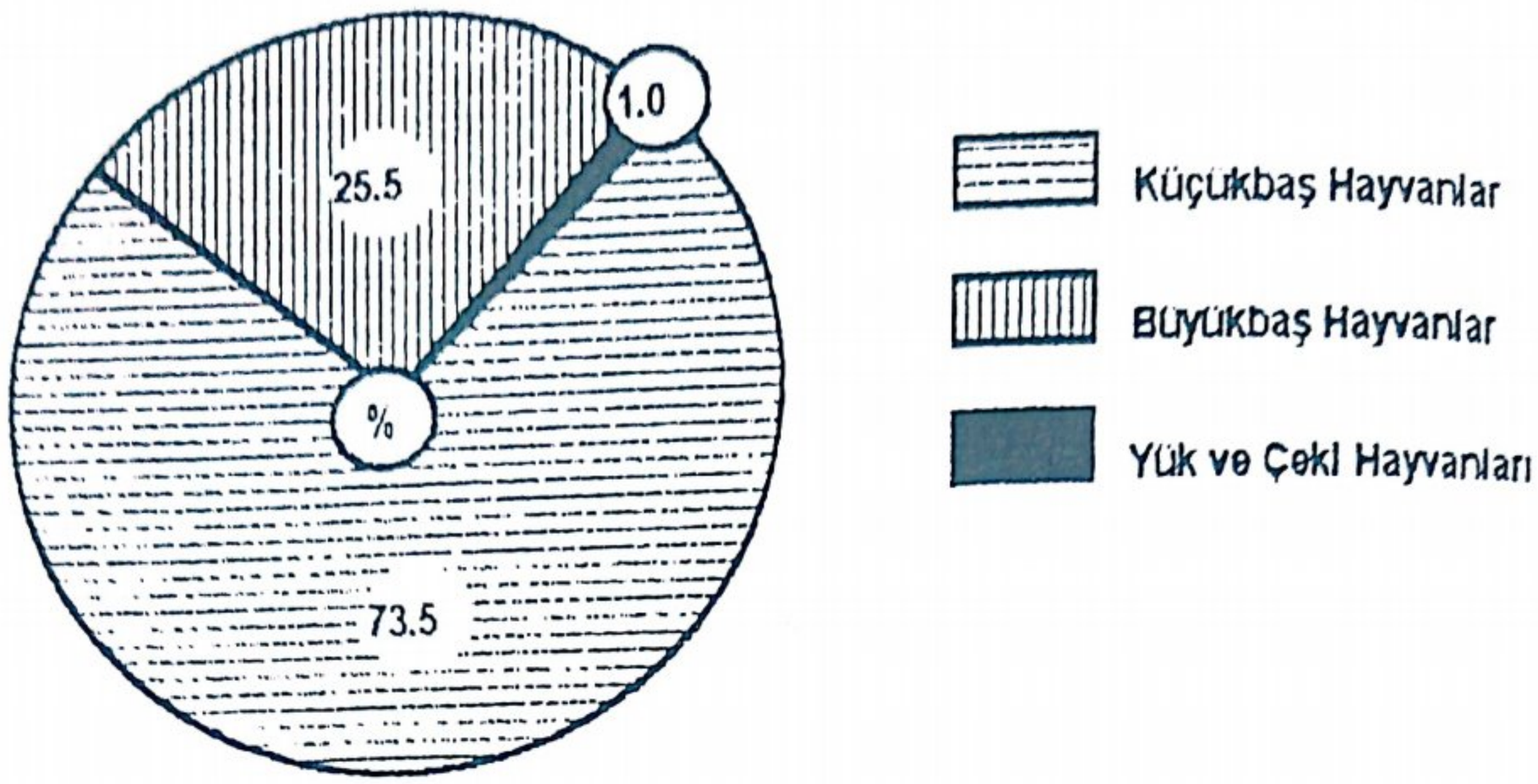
Hayvan Türleri	Sayısı	%	Kendi Grubu İçindeki %'si
1. Küçükbaş Hayvanlar	97.755	73.5	100
Koyun	93.350		95.5
Keçi	4405		4.5
2. Büyükbaş Hayvanlar	33.774	25.5	100
Sığır	33.664		99
Manda	110		1
3. Yük ve Çeki Hayvanları	1021	1.0	100
At	826		81
Eşek	195		19
Toplam	132.550	100.0	

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü kayıtları

Büyükbaş hayvanlar

CamScanner ile tarandı

Şekil-7: Pasinler'de hayvan varlığının gruplara göredağılımı (1993).

Bölge hayvancılığında. yöre ölçüsünde değişmekle beraber hakim hayvan türlerinin küçükbaş hayvanlar, özellikle de koyun ve keçi gibi hayvanlardan oluştuğu görülmektedir. Ancak et ve süt üretimi açısından düşünüldüğünde sığır yetiştiriciliğinin de aynı derecede önemli olduğu söylenebilir. Yöre nüfusu ile hayvan varlığı arasındaki ilişki incelendiğinde, 1993 yılı itibariyle 100 nüfusa 308 baş hayvan düşmekte idi.. Bu oranın Türkiye geneli için 103 baş civarında olduğu[1] düşünülecek olursa bölge ekonomisi üzerindeki hayvancılığın önem açıkça ortaya çıkmaktadır.

Bölgede hayvancılık hemen bütün köylerde yapılmakta ancak, daha çok sulanabilir arazisi az olan kenar kuşak köylerinde daha çok yoğunlaşmaktadır. Başta ilçe merkezi olmak üzere (3213 büyükbaş. 7502 küçükbaş) 1000 baştan fazla büyük ve küçük baş hayvanı bulunan yerleşmeleri Alvar. Büyükdere, Çöğender, Esendere, Porsuk ve Taşkaynak gibi köyler oluşturur.

Pasinler İlçesi dahilinde hayvancılık faaliyetleri, sayı ve nitelik bakımından oldukça değişiklik ve çeşitlilik göstermektedir. Hayvan sayıları köylerin büyüklüğüne, otlak ve mera imkânlarına, kuruluş yerlerine göre değişmektedir. Genellikle ekme ile biçme faaliyetlerinin yoğunlaştığı ovada hayvan sayıları azalırken kenar kuşakta artmaktadır.

Pasinler'de hayvancılık faaliyetlerinin dağılışı incelendiğinde. doğal çevre şartlarının etkisi ilk bakışta fark edilmektedir. Nitekim bölgede hayvan türleri açısından. dağlık bölgelerde tamamen yerli türler beslenirken ovada az da olsa kültür ırkı hayvanlara ve melezlere rastlamak mümkündür. Pasinler'de başlıca hay-

1) Doğanay. H. 1989 a.g.e. s. 603.

CamScanner ile tarandı

van ırklarından doğu kırmızısı sığır ırkları ile morkaraman koyun ırkı hakimdir. Kuşkusuz bu türler yörenin iklim ve bitki özelliklerine çok iyi adapte olmuşlardır.

Küçükbaş ve büyükbaş hayvanlardan başka bölgede at ve eşek gibi yük ve çeki hayvanlarıyla kümes hayvancılığı ve arıcılık faaliyetleri de söz konusudur.

Küçükbaş Hayvancılık:

Bölgede küçükbaş hayvancılık genelde koyun yetiştiriciliğine dayanmaktadır. Gerçekten de 1993 yılı itibariyle yöredeki küçükbaş hayvan sayısının %95.51'ini (93.350 baş) koyunlar oluşturmaktaydı. Oysa aynı grup içerisindeki keçilerin oranı ancak %4.5 (4705 baş) kadardı. (Tablo-7. Şekil-7). Bölgede yetiştirilen koyun türü olan morkaraman cinsinin 55-65 kg. canlı ağırlığı, 18-22 kg. et verimi ve günlük 300-500 gr. süt verimi vardır.

Süt sağan kadın

Pasinler yöresinde küçükbaş hayvanlar genellikle yazları meralarda kışları ise ağıllarda beslenmektedir. Bölgede kış şartlarının ağır geçmesi ve hayvanların uzun süre içerde beslenmesi nedeniyle birim hayvan başına harcanan emek ve masrafı arttırmaktadır. Ancak, mera alanlarının genişliği ve bölgenin bazı yörelerinde ekme-biçme şeklinde tarımsal faaliyetlerin tamamen ortadan kalkması, hayvancılığı bölge için vazgeçilmez bir ekonomik uğraş yapmıştır.

CamScanner ile tarandı

Küçükbaş hayvanlar

Büyükbaş Hayvancılık

Pasinler'de beslenen büyükbaş hayvanlar genellikle sığırlardan oluşmaktadır. İlçe hayvan varlığının %25.65'ini sığır türleri oluşturur. Bölgede 1993'te 33.664 adet sığırın beslendiği tesbit edilmiştir.

Bölge sığırlarını genellikle doğu kırmızısı esmer ve esmer melezi sığır ırkları oluşturur. Islah çalışmaları sürdürülen yörede 1992 yılında 2708 yetişkin ve 2245 dana olmak üzere 4953 kültür melezi sığır bulunuyordu. Toplam sığırların yaklaşık %14.7'sini oluşturan bu grup hayvanların çoğaltılması, bölgede et ve süt üretiminin de artmasına yol açacaktır.

Kültür melezi hayvanların et ve süt verimi yerli türlere göre oldukça yüksektir. Nitekim 1992'de yörede sağılan 2288 baş kültür melezi hayvandan bir sağım döneminde toplam 4086 ton süt elde edilebilmiştir. Yani yörede toplam 13.937 ton süt elde edilmiştir. Bu değerlerden anlaşılacağı üzere bir sağım döneminde hayvan başına süt üretimi kültür melezi hayvanlarda (1.785 kg.), yerli ırk hayvanlardan (737 kg.) yaklaşık 2-2.5 katı daha fazla ürün alınmaktadır[1]. Yörede kesimi yapılan 1388 hayvandan 1798 ton et, 1522 adet de deri elde edilmiştir.[2]

---

1) İlçe Tarım Müdürlüğü kayıtlarından.
2) İlçe Tarım Müdürlüğü kayıtlarından alınmış. Kesilen hayvan sayısı ile deri ve et miktarı arasındaki oransızlık kontrolsüz kesimlerin de tahminiyle ilgilidir.

CamScanner ile tarandı

Diğerleri:

Pasinler yöresinde 1992 yılında istatiklere göre 28.900 tavuk, 2460 kaz. 1840 hindi ve 600 ördek olmak üzere toplam 33.800 kümes hayvanı beslenmekteydi. Daha çok geçim tipi olarak her ailenin kendi ihtiyacına göre beslenen bu hayvanlardan 1.875.000 yumurta elde edilir. Bölgede ticarî anlamda kültür tavukçuluğu geliştirilmesi gereken önemli bir ekonomik faaliyettir.

Pasinler'de yüksek bir potansiyeli bulunan önemli bir ekonomik faaliyet de arıcılıktır. Yörede geniş ayçiçeği tarım alanları bu ekonomik faaliyete önemli katkı sağlamaktadır. Yörede 1993 yılı itibariyle 20 kadar eski tip ve 480 adet yeni tip olmak üzere 500 kadar arı kovanı bulunuyordu. Mevcut kovanlardan aynı yıl 9720 kg. bal 350 kg. balmumu üretilmiştir.

2.2. MADENLER VE SANAYİ

Pasinler yöresinde biri Erzurum'un 10 km. kadar doğusunda, Pasinler-Korucuk köyü yakınlarında, diğeri Pasinler Çobandede bucağının Pekecik Köyü yakınlarında (bucak merkezinin 8 km. güneyinde ve Köprüköy ilçesi yönetim sınırları içindedir.) olmak üzere iki adet linyit kömür havzası vardır.

Bunlardan "Pekecik Havzası" 1970'lerden beri aralıklarla işletilmektedir. Özel kesime ait olan işletmenin kömürleri pek kaliteli değildir. Isı değeri 2500 Kcal/kg nem oranı %36, kül oranı %16.2 olup, bileşiminde kükürt tesbit edilememiştir. Havzanın 1979 yılı üretimi 1400,1980 üretimi 3600,1981 yılı üretimi de 4900,1982 yılı üretimi 23.900 ton dolayında gerçekleştiği tesbit edilmiştir[1].

İlçede Kavuşturan, Kotandüzü, Taşlıgüney ve Tımarköy'de 440 milyon tonluk perlit rezervi, Ovaköy'de ise 4.3 milyon tonluk bir kil rezervi bulunmaktadır[2]. Dolayısıyla ilçede tuğla ve çimento hammaddesi bakımından da belirli bir potansiyel vardır. Ayrıca yörede henüz rezervleri tam olarak bilinmeyen zaman zaman işletildikleri kaydedilen bakır yatakları da bulunmaktadır[3].

Pasinler bölgesinde sanayi faaliyetlerinin nispeten sınırlı olduğu dikkati çekmektedir. Oysa bölgede hayvan ürünlerini işlemeye ve bitkisel ürünleri değerlendirmeye yönelik sanayi faaliyetleri geliştirilebilir. Özellikle büyük sermaye gerektirmeyen ev tipi sanayi (dokuma ve el sanatları) atölye tipi ve Belediyeye ait asfalt şantiyesi ile sınırlı sayıdaki küçük sanayi işyerlerinden ibarettir.

İlçede temeli 1978'de atılan tütün fabrikası inşaatı uzun yıllardan beri terk

1) Doğanay, H. , 1988 a.g.e. , s. 148, 152
2) Doğanay, H. , a.g.e. ay.
3) Yurt Ansiklopedisi "Erzurum" Md. cilt : 4.

CamScanner ile tarandı

Un Fabrikası

Tütün Fabrikası

edilmiştir. İlgili tesis başka bir sanayi işyeri olarak değerlendirilmelidir. Örneğin yörede bir patates cipsi fabrikası, ayçiçeği işleme fabrikası, veya gıda sanayi işyerlerinden herhangi biri şeklinde değerlendirilebilir.

Pasinler'de bugün faaliyeti kısmen devam eden bir un fabrikası bulunmaktadır. Modern bir teknoloji ile yapılmış bu fabrika tam kapasite ile çalışması halinde yöreye büyük bir ticarî kazanç sağlayacaktır.

CamScanner ile tarandı